

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN
NUMMER 61 □ 01-02-03/2009 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

Woord vooraf

Slijperij Lieckens is nu beschermd monument !

Lieve Lezeres,
Beste Lezer,

Niet zo lang geleden hielden velen het nog voor onwaarschijnlijk, en toch is het gebeurd. Op 27 november 2008 is viceminister-president Dirk Van Mechelen het definitieve beschermingsbesluit van Slijperij Lieckens komen tekenen op het Nijlense gemeentehuis. De slijperij werd Vlaanderens 10.000ste beschermd monument en onbetwistbaar een ankerpunt in het regionale project Schitterend Geslepen.

Het hoeft geen betoog dat ook De Poemp aanwezig was op de plechtigheid. “Van de landelijke diamantindustrie bleven maar weinig getuigen bewaard”, aldus de minister. “Diamantslijperij Lieckens is de gelukkige uitzondering van een integraal bewaard geheel.” Bijna twintig jaar actie van onze heemkring werd zo duidelijk erkend, tot in Brussel. Waarvan dankbaar akte!

Op 3 maart 2009 nam de Nijlense gemeenteraad andermaal een gelukkig besluit. Er werd beslist een ontwerper aan te duiden voor de restauratie van “onze” slijperij. Dit terwijl even na Nieuwjaar al een architect gekozen werd voor het bijhorende ontvangstgebouw. Uiteraard verwacht men voor dit toch wel ambitieuze plan subsidies van Brussel en (wellicht ook) Antwerpen.

Wie a zegt, moet ook b zeggen. Wij hebben er alle vertrouwen in dat Nijlen en de Kempen binnenkort over een echt ankerpunt voor de geschiedenis van het steentje zullen beschikken. Meteen zijn ook een aardig stuk dorps- en streekgeheugen beschermd!

Walter Caethoven.

Oude gevels verbergen vaak een pak geschiedenis. Onze tekenaar Marc Verreydt bewoont in hartje Kessel een gebouw waarvan het verhaal teruggaat tot een eind in de 19de eeuw. Toen heette het “Het Schippershuis”. Na de vernieling in 1914 werd het heropgebouwd als café “De Vrede” (tekening). Frans Lens vertelt ons in deze Poemp meer over oude Kesselse cafés.

Er zit muziek in de Kempen!

Op zondag 26 april 2009 plaatst Kempens Karakter onze Kempense harmonies en fanfares in de kijker met een schitterende tentoonstelling en een grote muzikale verbroedering op het militair domein in Grobbendonk. Meer hierover op bladzijde 2.

“Toeten en blazen: er zit muziek in de Kempen!”

Op zondag 26 april 2009 plaatst Kempens Karakter onze Kempense harmonies en fanfares in de kijker met een schitterende tentoonstelling en een grote muzikale verbroedering.

Kempens Karakter is een vereniging van 7 gemeenten in hartje Kempen: Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Lille, Nijlen, Olen en Vorselaar. Als jongste erfgoedcel in Vlaanderen presenteert zij op 26 april 2009 met een ambitieuze erfgoeddag op het militair domein van Grobbendonk.

Tentoonstelling en muziek!

De prachtige tentoonstelling “Toeten en blazen” staat volledig in het teken van de harmonies en fanfares uit onze regio, waar niet minder dan 23 muziekkorpsen actief zijn. Aan de hand van oude foto’s, filmopnames, uniformen, vlaggen, muziekpartituren, instrumenten, getuigenissen, palmaressen, affiches, enzovoort tonen we hun rijke verleden, hun

sprankelende werking en hun veelbelovende toekomst.

Natuurlijk is er ook heel wat muziek op de erfgoeddag. De absolute blikvanger is een grote Kempense verbroedering met tientallen muzikanten, voorafgegaan door een taptoe van doedelzakspelers.

Inkom: Gratis

Wanneer: Zondag 26 april 2009, van 10u tot 18u (verbroedering rond 15u)

Waar: Militair domein van Grobbendonk (via Koolaardestraat)

Contact: Erfgoedcel Kempens Karakter, Fundatiehuis, Begijnhof 27, 2200 Herentals

Telefoon: 0474.65.42.87

E-post: info@kempenskarakter.be

Lezers schrijven

François Haverals stuurde ons een fotokopie van enkele bladzijden uit een brochure van 1936 over “De Strijd tegen de Krotten in de Provincie Antwerpen”. Ook de Nijlense Paddekoten komen er in voor. Bedankt, Çois!

Op 03.10.1992 was de familie Engels te gast in Nijlen. Onze inmiddels overleden koster Alfons Seliaerts speelde Bach op het orgel en Walter Caethoven “gidste” de familie langs pastorie en poemp. Onze goede vriend en trouwe lezer **Octaaf Engels** bezorgde ons vanuit Genk de tekst van de toespraak die hij bij die gele-

genheid op het gemeentehuis hield, met een schat aan gegevens over “de tijd van toen”. Waarover later meer. Eveneens bedankt, Octaaf!

Jozef Dockx van de Heemkring van Kasterlee bezorgde De Poemp een uitgebreide collectie bidprentjes van ons dorp. Onze erkentelijke dank, Jozef!

In het kort

Mussenpad

Begin december overlegde het gemeentebestuur met de archeologische dienst van het provinciebestuur over de site Mussenpad in Nijlen. Mogelijk komt er nu een akkoord waarbij de restauratie van de bestbewaarde waterput betaald wordt door het provinciebestuur. De gemeente zou dan de presentatie aan het publiek ten laste nemen. Nog dit voorjaar komt er meer nieuws over dit boeiende project. Wij houden onze lezers uiteraard op de hoogte.

Jeroen Janssens

krijgt Kempens Karakter

Jeroen Janssens, coördinator van Schitterend Geslepen, werd per 1 februari 2009 samen met Lieve De Saedeleer aangesteld tot erfgoedcoördinator van Kempens Karakter. Renée Cambré is zijn opvolgster voor Schitterend Geslepen op het Nijlense gemeentehuis. Onze welgemeende gelukwensen voor allen. En natuurlijk blijven wij op Jeroen rekenen voor ons “Schitterend Geslepen”!

Nieuw adres:

Erfgoedcel Kempens Karakter
Fundatiehuis, Begijnhof 27
2200 Herentals

Telefoon 014.21.47.00

E-post: jeroen@kempenskarakter.be

Webstek: www.kempenskarakter.be

kempens karakter

De beurreput, bornput of bronput

De tijd verricht onherroepelijk zijn werk. Zeker, hij zorgt voor het perspectief dat de snijkant van gebeurtenissen wat afzoet, zoals meneer De Deyne al schreef in "Losse Flodders". Maar hij knaagt ook, beetje bij beetje, aan mensen en dingen tot zij in de nevelen van de geschiedenis verdwijnen. Soms echter komen verdwenen gewaande dingen-van-toen plots weer opdagen. Dat kan ons blij of droef stemmen, maar het is altijd interessant. De ontdekking van twee vroegmiddeleeuwse houten waterputten aan het Mussenpad te Nijlen herinnerde er ons aan welke lange geschiedenis de waterput ofte beurreput al achter zich heeft. En hoe hij, hoe langer hoe meer, in "den hof" samen met de mozegoot van onze schaarse boerderijen verdwijnt. Sedert het midden van vorige eeuw hebben wij immers, ook in onze dorpen, stromend water ofte waterleiding. En ondertussen in bijna alle straten en straatjes riolering...

Ophovenhoeve bewaarde haar waterput

Fons Lenaerts bezorgde ons bijgaande foto van de Ophovenhoeve daterend uit de dertiger jaren van vorige eeuw. Deze hoeve wordt in de oude geschriften voor het eerst vermeld in 1540 (zie Frans Lens in Poemp 55 blz. 7 : "Ophoven, een stukje Nijlens erfgoed"). Ze werd van 1909 tot 1939 bewoond door het gezin Seppe De Doncker en Mel Helsen (zie Hypoliet Budts in Poemp 39, blz. 9 : "Het Gezin Seppe en Mel De Doncker"). Mogelijk zien wij op deze foto leden van dat gezin, dat maar liefst 17 kinderen heeft geteld. Een bezoekje aan Herman Engels, de huidige bewoner van de Ophovenhoeve, maakte duidelijk dat de oude waterput van de foto nog steeds overleeft. Herman bouwde er wel een bakstenen omlijsting rond. En over zo'n "beurreputten" gaan wij het nu even hebben.

Erf van de Ophovenhoeve, begin 20ste eeuw. Wie herkent de bewoners nog?

Het huisje van Jan Kaat in de Paddekoten, met "beurreput" en zwik. Illustratie uit "Losse Flodders".

De bornput, eertijds een vertrouwd beeld

De bornput was eertijds een vertrouwd beeld. Elke Kempische boerderij beschikte over zo'n waterput. Een goeie put was uiteraard belangrijk. In de oude verkoopakten wordt de bornput dan ook steevast vermeld. Zo kocht

Peter Van den Bulcke, schepen en kerkmeester van Nijlen "eene schoone hoeve met huysinghen, schuere, stallinghe, bornput, waegenhuys ende andere edificien" volgens een akte van 7 juni 1636 (Walter Caethoven in Poemp 43 blz. 3 "Verdwenen schoonheid van Tieboersschrans").

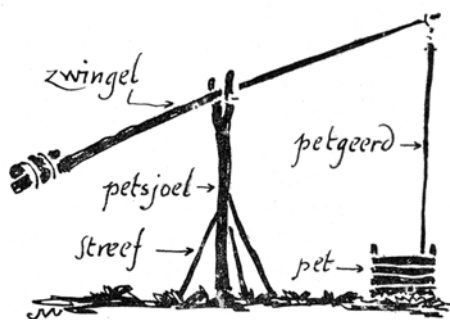
Rond zo'n "beurreput" speelde zich een stuk van het dagelijkse leven af. Hij was bron van fris water en "ijskast" voor de melk. Ook het dagelijkse toilet en de afwas gebeurden

Anno 2009 overleeft, zonder zwik, de bornput nog op de hoeve van Herman Engels.

rond de bornput, zeker als het niet te koud was. Soms werd er bij de put een pot wit zand, “goe nat”, en gekruid met azijn geplaatst. Hiermee werden “frinketten (vorken), messen en leipels (lepels)” geschuurd, en daarna grondig afgespoeld.

Tekening ontleend aan “Iets over boerderijen” van Jozef Weyns. De namen van de onderdelen van een bornput met zwik en toebehoren variëren volgens streek en dialect. Hier een houten waterput te Tongerlo.

Eeuwenoud

De bornput is eeuwenoud. Zo werden er vorig jaar twee vroegmiddeleeuwse houten waterputten aan het Mussenpad te Nijlen ontdekt. De schacht van één ervan was een uitgeholde boomstam. In “Het Kempisch Boerenhuis” van Jozef Weyns (1960) lezen wij: “Er zijn in de Kempen enkele middeleeuwse putten ontdekt waarvan de schacht uit een dikke uitgeholde eik

bestaat (Beerse, Itegem, Lichtaart, Meerhout)”. Aan dit lijstje mag nu Nijlen toegevoegd worden.

Tot in de vorige eeuw waren houten waterputten in gebruik. Hendrik Conscience had het in zijn “Omwenteling van 1830” al over “een bornput met zijne hooge wip”. Jozef Weyns beschrijft het geheel van de bornput als een houten putkuip en een sikse. Zo’n sikse met wip, zwik of zwingel zien we duidelijk nog op deze foto van de Ophovenhoeve. Het was een goed bedacht hefboomsysteem met tegengewicht om het water met een schephaak “te putten”. De mik die de wip draagt was soms een levende boom. Bij diepere putten werd het water met een katrol naar boven gehaald. Soms werden de putten tegen stof gedeeltelijk afgedekt. De put werd op een “gerieflijke” plaats gegraven, dat wil zeggen niet te ver van de moos (gootsteen), meestal achter het huis in “den hof”. De ruimte rond de “beurreput” was dan een verlengstuk van de moos en werd vaak met steen verhard.

Waar is de tijd?

“Waar is de tijd,” zal de lezer zeggen. De tijd dat een hoeve op zichzelf kon

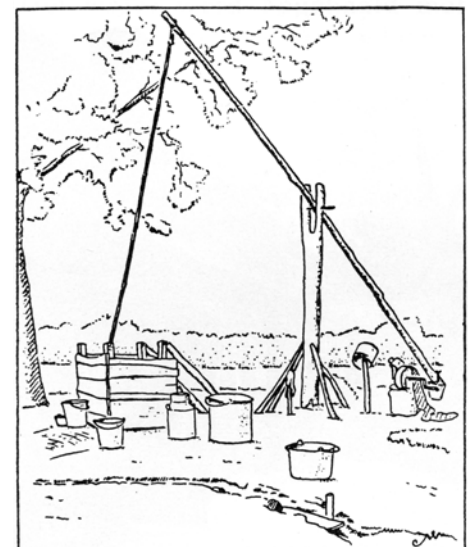
overleven. Alle levensnoodzakelijke dingen werden immers ter plekke “gewonnen”, tot en met het heldere water uit “den beurreput”. Helder water, zei u? Tja, als er wat te veel water geput werd, bracht de ader wel eens wat “ijzermaal” mee die het water bruin kleurde. En proper was het ook niet noodzakelijk, als in een droge zomer het stof opgejaagd werd. Maar toch, zonder leidingwater moest men toen voor geen breuk van de hoofdleiding vrezen. Wij hebben het nu veel comfortabeler zonder hoge zwik ... maar zijn ook een stuk kwetsbaarder. Of niet?

Walter Caethoven.

Met hartelijke dank aan Fons Lenaerts en Herman Engels voor de medewerking.

Geraadpleegde bronnen:

De Poemp, tijdschrift DF-Heemkring Nijlen.
Het Kempisch Boerenhuis van Dr. Jozef Weyns, 1960.
Ons Heem, jg. XXV, 4: *Iets over boerderijen. Geschiedenis van Beerzel* (<http://users.telenet.be/a.j.beirens>).
Duffel Nu 1900 – 1985 (<http://users.belgacom.net/duffel.bg/>).
Wit Zand door Fons Van Opstal (<http://www.dedrierozen.be/Tijdschrift>).

Een vierkante houten bornput met omgeving in Wiekevorst, anno 1950. (Jozef Weyns).

“Den Groote Oorlog” van 1914 - 1918

Wanneer op 31 juli 1914 België overgaat tot de algemene mobilisatie van zijn leger is de nieuwe fortengordel rond de stad Antwerpen nog verre van klaar. In Kessel heerst er een drukte van jewelste: de verdedigingslinie moet klaar zijn om een eventuele aanval af te slaan.

De mobilisatie

Tijdens de mobilisatie wordt de fortbemanning op volle getalsterkte gebracht met wederopgeroepen. Het garnizoen bestaat nu uit een bevelhebber, kapitein-commandant Piraux, bijgestaan door twee officieren en 330 manschappen.

Kessel Fort is nog verre van klaar. Alle geschutskoepels en kanonnen zijn dan wel geplaatst, maar slechts drie geschutskoepels zijn voorzien van hun 2,5m dikke betonring. De telefooninstallatie en de elektrische uitrusting moeten nog verder worden afgewerkt. Voor geen enkel van de kanonnen is er munitie en voor de twee mitrailleurs zijn er slechts 3600 patronen aanwezig. Iedere soldaat heeft 51 kogels te zijner beschikking!

De Duitse inval

Wanneer op 4 augustus 1914 de eerste Duitse troepen de grens overschrijden, wordt België meegetrokken in de oorlog tussen Frankrijk en Duitsland. Op 5 augustus barsten de gevechten rondom Luik los. Een snelle verovering van dit verkeersknooppunt is van cruciaal belang voor de Duitsers. Door de bijzonder hardnekkige weerstand van onze troepen, gesteund door de forten, vallen er aan Duitse zijde veel slachtoffers. Op 13 augustus begint de beschieting van de forten met de zwaarste belegeringsartillerie, en al snel blijkt dat

hun pantsering niet bestand is tegen zo'n reusachtige projectielen. Op 16 augustus valt het laatste fort. Een Duitse poging om op 12 augustus via het noorden verder op te rukken

veilig te bereiken. Diezelfde dag trekken de Duitsers triomfantelijk Brussel binnen.

De oorlog wordt voorbereid

Vanaf de mobilisatie is men in Kessel ijverig bezig om de verdedigingslinie uit te bouwen. Begin augustus worden de inwoners ervan op de hoogte gebracht dat men zal aanvangen met het onderwaterzetten van de beem-

Opgeëiste burgers moeten de linie verder afwerken...

mislukt. Ter hoogte van Halen komen ze tegenover de Belgische cavalerie te staan. Tijdens de gevechten sneuvelt de crème van de Duitse adel. De slag zal later de geschiedenis ingaan als “de slag der zilveren helmen”.

Koning Albert geeft op 18 augustus het bevel om de troepen terug te trekken op de nationale vesting Antwerpen. Op 19 augustus grijpen er nog zeer hevige gevechten plaats in de omgeving van Aarschot, maar het leger slaagt erin de fortengordel

den langs de Grote en Kleine Nete. Half augustus is deze overstrooming volledig gerealiseerd. Ondertussen is men ook bezig met het vrijmaken van de schootsvelden en het aanleggen van prikkeldraadversperringen met daarachter een heel netwerk van loopgrachten, artilleriestellingen en schuilplaatsen. Om dit te realiseren worden in Kessel 128 woningen met de grond gelijk gemaakt, één daarvan is het prachtige kasteel “Terlaeken”. Aanvankelijk is dit de taak van de

aanwezige vestingtroepen, maar al snel blijkt dat ze dit werk niet alleen aankunnen. Burgers uit Kessel en omliggende gemeenten worden opgeëist om de linie verder af te werken.

Op het fort wordt ijverig verder gewerkt. Het blinderen van de ramen en poorten is volledig afgewerkt en men is met man en macht bezig de overige koepels in te betonneren. Een Belgische firma werkt de telefooninstallatie af en door het opeisen van vier elektrische groepen is de fortcommandant erin geslaagd om de elektrische installatie af te werken. Beetje bij beetje zijn de munitievoorraden op peil gebracht en uiteindelijk beschikt het fort over voldoende munitie om de strijd aan te vatten.

Ondertussen bruist het van militaire activiteiten in de streek. Veel burgers menen dat de nationale vesting Antwerpen oninneembaar is: de forten en schansen zijn immers zo sterk. Maar de legerleiding weet wel beter...

De aanval op de fortengordel

Op 18 augustus verschijnen de eerste Duitse verkenners in onze contreien. Ze worden op passende wijze verwelkomd door onze voorposten: de weerstand is zelfs zo hevig dat de Duitsers de zone "tussen de twee Netes" als zeer gevaarlijk gaan beschouwen. Het is vermoedelijk daarom dat een 3000 man sterke Duitse troepenmacht besluit om meer naar het zuiden op te rukken. Vanaf 22 september worden de gevechtsstellingen in de ruimtes tussen de forten bemand. Als op 28 augustus Heist-op-den-Berg wordt beschoten, weet men dat de aanval op de fortengordel niet lang meer zal uitblijven.

De belegering wordt op 27 september ingeleid met de beschieting van de stad Mechelen. Een dag nadien worden de forten van Walem, Sint-Katelijne-Waver, Koningshooikt en Lier beschoten met de immense projectielen van het Duitse en Oostenrijkse monstergeschut. Ook de schansen worden niet gespaard. Vanaf 29 september komt het fort van Kessel

in actie: met zijn geschutskoepels beschiet het de ruimte tussen het fort van Lier en de schans van Tallaert. Op 30 september worden er Duitsers gezien in Berlaar en Bouwel.

De vooruitgeschoven waarnemingsposten melden dat er zich Oostenrijkers verschansen in de huizen aan de "Hullebrug" te Itegem, dat de Duitsers loopgrachten aan het bouwen zijn in het noordoosten van Berlaar en dat ze kanonnen voor het fort van Lier hebben ontdekt die dat fort beschieten. Het fort reageert onmiddellijk en neemt de drie doelen onder vuur.

Oostenrijks 30,5 cm projectiel.

De oktoberdagen

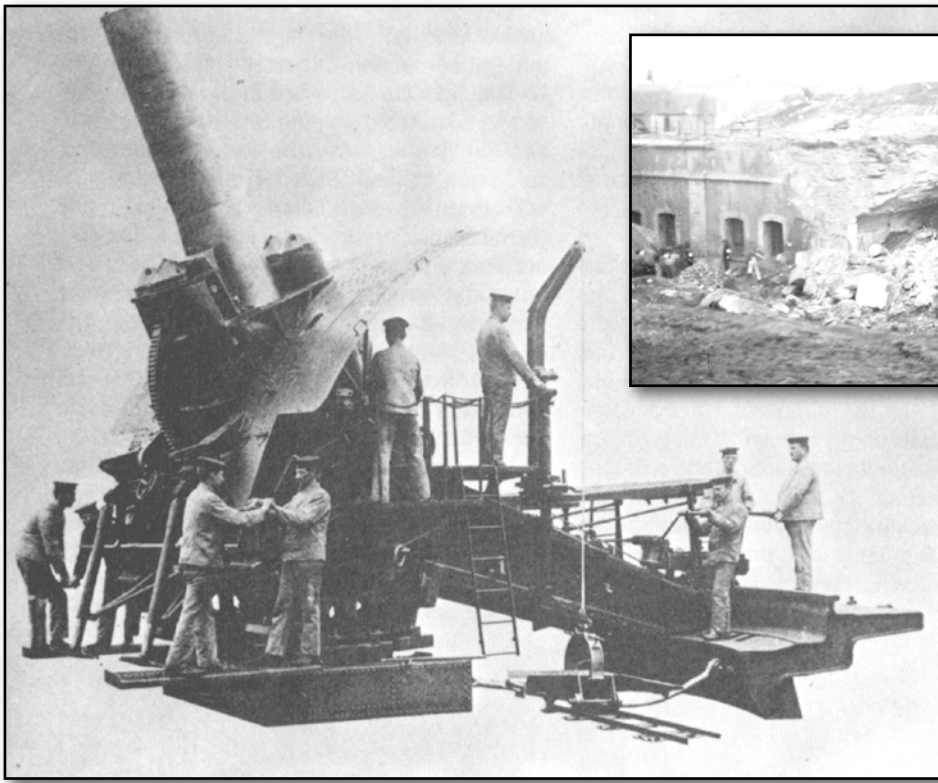
01 OKTOBER. Om twee uur 's nachts beschiet het fort op bevel van de legerleiding voor de eerste maal Nijlen, Bevel, Berlaar en Gestel. In Nijlen wordt het bijgebouw van de pastorie vernield en enkele woningen beschadigd. In het rusthuis heeft men meer geluk, een obus vliegt los door de muren van de slaapzaal zonder te ontploffen. Edmond Wyns, een vluchteling uit Bouwel, wordt gedood, twee Nijlenaars: Karel De Wolf en zijn vrouw Maria Derboven worden zwaar gewond. Om vier uur wordt het bevel een tweede maal uitgevoerd. Ditmaal schiet men iets verder. Die nacht overvliegt een Duitse zeppelin de verdedigingslinie tussen de Kleine

Nete en het fort. In de omgeving van de spoorweg werpt hij vijf bommen op de loopgrachten.

Gans de dag laat het fort van zich horen. Het beschiet de bruggen over de Grote Nete, neemt het kasteel "Rameyenhof" te Gestel onder vuur en beschiet het Duitse geschut dat opgesteld staat in de omgeving van "Gestelhof", aan de "de Boekt" en aan de "Netekant" te Lier. Om 13u wordt het fort van Lier aangevalen. Rond die tijd geeft commandant Piraux het bevel om de molens van Nijlen in brand te steken. Die avond vinden in Nijlen de eerste gevechten plaats tussen Duitse ulanen en Belgische troepen.

02 OKTOBER. Gedurende de nacht wordt een nieuwe aanval van de Duitse troepen tussen fort Lier en de schans Tallaert afgeslagen. Rond drie uur in de namiddag beschieten de Duitsers de kerk en de molen van Kessel. In het schietduel tussen de Duitse kanonnen en het fort worden in Bevel twee boerderijen vernield. Ook de kerktoren moet eraan geloven. Diezelfde dag wordt Bevel door de Duitsers ingenomen. Door een misverstand verlaten onze troepen rond 19u de tussenruimtes in Kessel. Van zodra de bevelvoerders hun fout inzien, wordt onmiddellijk het bevel gegeven om ze opnieuw te bezetten. Om acht uur 's avonds worden er troepenversterkingen naar Kessel gestuurd.

03 OKTOBER. Om drie uur 's nachts zijn alle stellingen opnieuw ingenomen. Omstreeks 11u worden het fort, de loopgraven, de kastelen "de Bist" en "Torenven", het station van Kessel, en de weg naar Emblem hevig onder vuur genomen. Het bombardement zal bijna gans de dag duren. De forten van Kessel en Broechem beantwoorden het vuur. Om 12.30 u vuurt het fort ook op de omgeving van het kasteel "Nazareth" in Lier, omdat men het vermoeden heeft dat de Duitsers tot daar zijn doorgedrongen. Om 9 uur 's avonds neemt de Duitse 26ste Landwehr Infanterie Brigade de

Duitse 42 cm batterij.

Bij de ontploffing van de Duitse projectielen werd heel het fort hevig dooreengeschied...

ning uit. Daarna keert het terug naar Itegem.

05 OKTOBER. Om 8.00 u 's morgens wordt het fort ingenomen door de 6de Kompanie onder leiding van Luitenant Leipziger. Vanaf dan wappert de Duitse vlag op het fort. Verwoede pogingen om het fort en de intervallen te heroveren mislukken.

loopgrachten in het interval tussen het fort en de Grote Nete onder vuur, en rond kwart voor tien worden de eerste Duitsers gesignaleerd aan de prikkeldraadversperring. Tevens heeft men het vermoeden dat er vijandelijke kanonnen staan opgesteld aan de Bartstraat. Het fort reageert onmiddellijk en opent het vuur. Tijdens het bombardement wordt een mitrailleursectie van het 5de Vestingregiment vernietigd. Rond middernacht wordt het volledig stil aan het front. Stilte voor de storm?

04 OKTOBER. Om 6 uur in de morgen begint de doodstrijd van Kessel Fort. De Duitsers hervatten de beschieting van het fort. Maar vanaf nu zullen ook twee batterijen van de zwaarste belegeringsartillerie het fort mee onder vuur nemen. De Oostenrijkse 30,5cm batterij opgesteld in het "Isschothof" te Itegem vuurt 66 projectielen af richting fort, de Duitse 42cm batterij opgesteld in het gehucht "Heikant" ten noorden van Beerzel vuurt 57 schoten af. De komst van elk projectiel wordt aangekondigd door een oorverdovend lawaai. Bij de ontploffing wordt heel het fort hevig dooreengeschied,

er ontstaan scheuren in de muren en gewelven, elders stortten stukken beton, soms tonnen zwaar, naar beneden. Geschutskoepels worden geraakt en buiten gebruik gesteld. Door de luchtverplaatsing worden de manschappen omvergeworpen of tegen de muren geslingerd. Giftige gassen en cementstof veroorzaken braak- en verstikkingsverschijnselen. Rond 8 uur zijn alle verbindingen met de buitenwereld verbroken. Om 9 uur verlaten de manschappen met het zwaar gehavende fort, ze trekken zich terug achter de Kleine Nete in Emblem en wachten daar op nieuwe bevelen van de commandant. Vanaf dan blijft Commandant Piraux helemaal alleen achter op het fort. Alle pogingen om zich in verbinding te stellen met Generaal Deguise mislukken. Ondertussen trekken de intervaltroepen zich terug over de brug naar Emblem. Als Piraux rond 11 uur dreigt afgesloten te worden van zijn troepen, verlaat hij het fort en voegt zich bij zijn troepen.

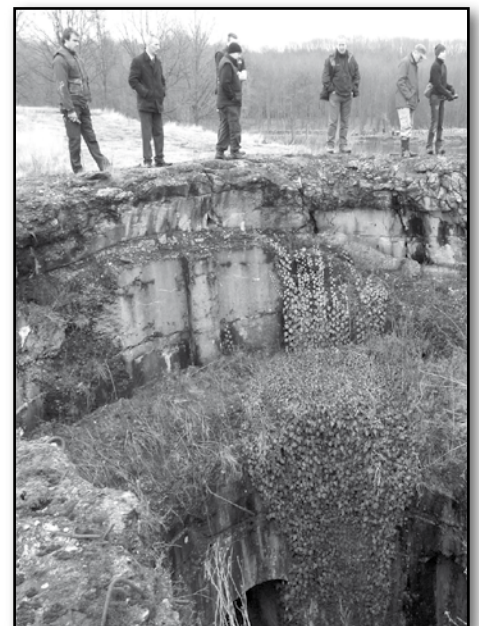
Fort Kessel is gevallen!

Omstreek 19.15u bereikt het Duitse detachement Brinck de omgeving van het fort en voert er een verken-

Tijdens de Duitse bezetting nemen de Duitsers het fort in gebruik. Daar waar het mogelijk is, herstellen ze het fort en het geschut. Het geschut wordt opnieuw in gebruik genomen. De vele Duitse opschriften op de muren van het fort zijn daar de stille getuigen van.

(vervolgt) Rudy Van Nunen.

Foto's : K.L.M. Brussel, Gidsenwerking Kessel, Walter Caethoven

De put van de geschutskoepel, anno 2009.

Het lek van De Poemp

De slijperijen van Bevel

De eerste Bevelse slijperij werd in 1924 – 1925 gebouwd door August Vercammen, alias Gust van den dijkwachter. Daarover zijn alle mondelinge bronnen het eens. Dat wordt trouwens ook bevestigd door de geschreven bronnen van het gemeentehuis. De slijperijen werden namelijk geklasseerd onder gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke bedrijven. Ze moesten dus een vergunning krijgen. Op de lijst van de Bevelse bedrijven vinden we de slijperij van Gust Vercammen inderdaad als eerste genoteerd in het jaar 1927. Chronologisch volgen dan de slijperijen van Leopold Tielemans (1930), Jules Verdonck (1931), Louis Van Tendeloo (1932), René Vercammen (1934), Louis Berkenbosch (1934) en de slijperijen van Jozef Van Looy en August Van Dijck (beiden 1935). Mogelijk draaiden enkele slijperijen al enkele jaren voor een vergunning aangevraagd werd. Toch mogen wij, na verder onderzoek, met zekerheid zeggen dat niet de slijperij van Jozef Van Looy de tweede van Bevel was, zoals wij in Poemp 59 met een vraagteken vertelden. Die titel komt toe aan de gebrs. Tielemans (“de mannen van Gillekes”). Dat lek van De Poemp is dan bij deze gedicht!

‘t Kapelleke van Kessel

In Poemp 58 vroegen we ons af waarom het kleine kapelleke ook een deur heeft gehad in de achtergevel. Twee deuren aan een piepklein kapelleke is toch wel heel vreemd? De oudste weg daar was zonder enige twijfel de (hier verdwenen) Voetweg Lier – Herentals, nu een deel van de Liersesteenweg, die van het kapelleke naar het wad liep, waar later de Schranskensbrug gebouwd werd. Het kapelleke stond dus oorspronkelijk met de voorgevel naast dit pad.

Zou het niet kunnen dat men bij de aanleg van de Liersesteenweg naar het huidige kruispunt, dit moet omstreeks 1830 geweest zijn, gewoon dit kapelleke heeft omgedraaid? We bedoelen : dat men in de vroegere achtergevel een deur heeft aangebracht en er de zuilen van het in 1650 afgebroken doksaal van de kerk heeft naast gezet. Op die manier kwam de voorgevel aan de Liersesteenweg te staan. De eerste deur werd zo overbodig. Ze bevond zich dan in de achtergevel en werd gewoon dichtgemetseld.

Fort Kessel : vleermuizen in een monument

Niet iedereen weet het, maar in het fort van Kessel overwinteren de jongste jaren meer dan 300 vleermuizen. Zo leren ons de cijfers van Natuurpunt, dat er sedert 1982 komt tellen. Het fort is daarmee de vierde belangrijkste site voor vleermuizen in Vlaanderen. Op 24 februari ondertekenden de gemeente Nijlen (eigenaar van het fort), de Gidsenwerking van Fort Kessel, Natuurpunt en het Agentschap voor Natuur en Bos een samenwerkingsovereenkomst. Bedoeling is de vleermuizen, het fort (als monument) en de omliggende natuur te beschermen en bovendien aan de bezoekers een paar “educatieve” ruimten te bieden. Een gelukkig initiatief dus.

Men wil overigens volgens het protocol alsnog “in zeer beperkte mate” fietswedstrijden in het fort toelaten, en dat blijft De Poemp verbazen. Zo wordt door één spreker het voorkomen van schade als doel gesteld, terwijl het gemeentebestuur spreekt van “het onmiddellijk herstellen van eventuele schade”. De samenwerkingsovereenkomst nodigt in elk geval ook uit tot een kritische benadering van het gebruik van een monument, dat het fort ongetwijfeld is. Fietswedstrijden horen er naar onze bescheiden mening niet thuis!

Walter Caethoven.

Het fort werd een “Vleermuisvriendelijk Object”.

Leurders, liedjeszangers en schijvenschuurders

Al vele jaren trachten wij, “de mannen van De Poemp”, aan de hand van zoekwerk in archieven en het verzamelen van mondelinge getuigenissen de levenssfeer en het straatbeeld “van toen” in ons blad te vereeuwigen. Alsmear zeldzamer worden de getuigen die kunnen vertellen over hoe het er in onze dorpsgemeenschap aan toeging voor WO II en in de eerste jaren erna.

Liedjes en haring

Wij zullen trachten de bedrijvigheid in en om de tientallen slijperijen die in ons dorp draaiden te schetsen. In nummer 25 van De Poemp uit 1992 getuigden in het artikel “Diamant een Schitterend Verhaal” al enkele ouderen over “Rare Sus”, een liedjeszanger. Zijn echte naam wist niemand. Hij was Antwerpenaar en hij beweerde altijd dat hij in de Nijlense slijperijen een eigen huis bijeen gezongen had. Ook de “Witte Lieckens,” die in de “Twaalf Apostelen” aan de Rector de Ramstraat een winkeltje uitbaatte, trok per kruiwagen met haring, snoep, “nestels” en blink van fabriek tot fabriek. Beide mannen kenden maar al te goed de vrijgevigheid van de goedverdienende slijpers van voor de Eerste Wereldoorlog.

Petrus Janssens, alias Peer Krik (hij was gehandicapt aan zijn benen, moest zich behelpen met een kruk, vandaar zijn bijnaam) bespeelde de harmonica, zong en verkocht nootjes en zelfgeschreven liedjes in de slijperijen. Jos Thys schreef een pakkende bijdrage over deze man in Poemp 59.

Iedere Nijlenaar uit die tijd kent de unieke vrijheid die in de Kempense slijperijen heerste. Denk maar aan de vrije toegankelijkheid van de fabrieken: de fabrieksdeur stond altijd open voor een vriend of buur die een praatje kwam maken met de slijpers. Ikzelf, als jonge knaap, heb vaak mijn vader aan 't werk gezien in de fabriek. Wij, mijn tijdgenoten en ik, werden dankzij die vrijheid als het

ware grootgebracht met het steentje. Vermelden voor wie en voor wat allemaal die fabrieksdeur openstond, is, ik weet het, zo goed als onmogelijk zonder iemand te vergeten. De meesten wisten weinig af van diamantbewerken. Maar toch maakten zij deel uit van het straatbeeld en de eigen sfeer die er was in ons dorp en zijn slijperijen.

Nieuwe methodes

Al voor het einde van de oorlog, in het najaar van 1944 begin 1945, begon de stilgevallen nijverheid zich te herstellen. Ze kende een sterke bloei en er ontstond een nooit eerder geziene vraag naar diamant, met als gevolg een toenemende druk op de slijpers om meer te produceren. Om dat te kunnen doen, schakelden vele slijpers, min of meer gedwongen, over op nieuwe methodes die sneller werken mogelijk maakten. Zij schakelden over van de soldeerdop naar de mechanische dop. Door die omschakeling ontstonden ook nieuwe behoeften en daarmee gepaard een nieuwe handel. Tal van mensen zagen brood daarin en de leurhandel met materialen voor diamantbewerking nam een aanvang in de slijperijen. Ook liedjeszangers en leurders bleven in de fabrieken komen. Hier volgt dan een poging om ze voor De Poemp en voor ons project Schitterend Geslepen te vereeuwigen.

Winstgevend was het fabrieksbezoek ook voor de nieuwjaarszangers op 31 december. Van werken kwam die dag niet veel in huis en de productie

was navenant. Fons Goormans (Fons van de Riekes) leurde jarenlang met snoep, sigaretten, noten en kastanjes, en met ijs in de zomer. Hij woonde in de Kapellebaan, later in het rusthuis, wat hem niet belette zijn ronde te blijven doen. Een verkoper van loten van de Nationale Loterij daagde op in de fabrieken tegen elke trekking om er zijn lotjes te verkopen. Iedereen kende hem maar, zijn naam wist niemand.

Tangen en klikdoppen

In mijn verste herinneringen aangaande dit onderwerp (1945 het begin van mijn loopbaan) figureren twee Kesselse vrouwen die slijpersmateriaal aanboden in de werkplaatsen. De eerste heette Bertha. Zij woonde aan de Liersesteenweg in Kessel. De tweede kenden wij als Martha Van Brandt. Zij woonde aan de Puttingbaan in Kessel. Ook Frans Loods (bijgenaamd den Dictus, of nog beter gekend als de Rosse) leurde met een grote verscheidenheid aan slijpersmaterialen. Hij had later een eigen werkhuis en vervaardigde een eigen merk van tangen en klikdoppen. Men kon bij hem ook terecht voor alle herstellingen. Hij was daarbij ook nog cafébaas aan de Lindekens en gemeenteraadslid en schepen in Grobbendonk.

Een speciale figuur was “de Lange van Aarschot”, zo genoemd, omdat wij zijn naam niet kenden. Hij kwam regelmatig op bezoek in de

fabriek met benodigheden voor de slijpers. Zelfs messen, lepels en vorken waren bij hem te koop. Die man kwam enkele malen in de week per fiets van Aarschot naar Nijlen en omstreken. “De Cuypens “ van Hallaar was ook een trouwe verkoper van slijpersmateriaal in de Nijlense fabrieken. Ook Jef Lambrechts (Jefke van Hulshout) leude met materieel en gestampte boort. Hij had thuis een sportwinkel. Die laatste twee mannen hadden hun vaste dagen en uren. Willy Coullier uit Borsbeek verkocht ruwe en gestampte boort voor zagers en slijpers.

Molenstof

Van een andere aard waren de opkopers van molenstof (afval van het slijpen) en bakvuil (afval van het snijden). André Horemans (van Maria De Winter) en “de Knaepkens” waren de mannen die na een grondige keuring het goedje opkochten. De eerste woonde in de Albertkanaalstraat, de tweede in Grobbendonk. Zij waren gespecialiseerd in het recupereren van diamant uit het afval.

Niet alleen de leuders deden goede zaken. In de naoorlogse jaren waren er ook enkele speciaalzaken in het centrum van Nijlen. Fons Van Rompaey (“Fons van Trapken Op”) verkocht in de Statiestraat niet alleen schoenen, maar ook boort, snijpoeder en ander materiaal.

Ook Karel Storms en Martha Vervoort (“Keulle van den Beir en Martha Sjas”) hadden een speciaalzaak in slijpersmateriaal aan de Gemeentestraat in Nijlen. Ze combineerden die handel met de verkoop van sportschoenen. Men kon er ook terecht voor herstellingen en voor nazicht van het materiaal. Later namen hun zoon en zijn vrouw Francine de zaak over. In de Nonnenstraat had Jef Grielen een zaak in slijpersbenodigheden, boort en snijpoeder. Hij verkocht daarbij schoolgerief. Spectaculair en onvergetelijk waren de fabrieksbezoeken van “den zwarten Bomma” met zijn speciale zwarte

snoep (drop), steeds aangeboden in witte tipzakjes. Hij was winter en zomer steeds gekleed in dezelfde lange uitgerafelde winterjas, was Congolees en sprak weinig of geen Nederlands. Hoewel hij vaak langskwam, was dat ongeveer alles wat de slijpers van hem wisten. (Walter Caethoven schreef een gevatte bijdrage over den Bomma in Poemp 19).

Schijvenschuurders

Een bijzondere groep van vakmensen die nauw met het diamantbedrijf verbonden waren (en nog steeds zijn) en die mee het straatbeeld in Nijlen bepaalden in de gloriejaren van het steentje waren de schijvenschuurders. Vertrouwd was het beeld van die zwart bestoven mannen die 1 of 2 maal in de week de afgewerkte schijven ophaalden en geschuurd (dat is : vlak gemaakt) terugbezorgden aan de slijpers. Voor en enkele jaren na de oorlog 1940-45 gebeurde dat per fiets of met een handkar. Over het ontstaan van dat beroep is weinig gekend. Jef Dom getuigde meer dan 20 jaar geleden aan de Poemp: “In ‘t begin van de 20ste eeuw werd het beroep van schijvenschuurder nog niet uitgeoefend in Nijlen. De slijpers moesten hun schijven zelf schuren of ze meegeven in speciale houten kisten die met de trein naar Antwerpen gebracht werden, waar dat beroep wel bestond.”

Wie in Nijlen vermoedelijk met het beroep is begonnen, hebben wij dankzij de getuigenis van Jef Dom kunnen achterhalen. Alexander Dom, de vader van Jef had een grote slijperij gebouwd in 1903 aan de Bevelsesteenweg. De machinist aldaar was Charel Van Hoof. Die schuurde er ook de schijven (de eerste in Nijlen?). Later leerde ook zijn zoon Alfons het beroep. Verder zijn Alfons Heylen (alias “Fokke van Kobekes”) van de Rector De Ramstraat, Charel Heylen (Charel van kobekes) van de Bouwelsesteenweg en Jan Baptist Kegelaers (uit Viersel?) de oudste gekende schijvenschuurders. Na de Tweede Wereldoorlog, toen

de nijverheid weer begon te floreren, konden een reeks schijvenschuurders hun vooroorlogse bezigheden hervatten. Edward Sluyts (“Warke Bujeme”) woonde aan de Boshhoek. Zijn draaibank om de schijven vlak te maken heeft hij tot enkele jaren na de oorlog handmatig bediend. Charel De Pooter (“Charel Top”) was schijvenschuurder en cafébaas

Op de foto zien we August Janssens, alom gekend als “de Janssens”, duivenmelker en schijvenschuurder. Hij kende als geen ander iedere slijperij in ons dorp. Gust werd geboren in 1911 en was metsersdiener tot aan zijn huwelijk in 1933. Hij leerde dan de stiel van schijvenschuurder bij zijn schoonbroer uit Kessel : Frans Vervoort, alias “de Frakke”. Ook hij beleefde van kortbij de opgang en de neergang van de Kempense diamantnijverheid tot aan zijn overlijden in 1984.

van café “De Schijf” aan de Kesselsesteenweg. Stampvol was het café bij iedere thuiswedstrijd van K.F.C. Nijlen. Zijn zoon August (“Gustje Top”) leerde ook het beroep. Hij had zijn werkhuis aan de Beenderstraat. August Janssens was schijvenschuurder en duivenmelker aan de Elsendonkstraat. Hij werd bijgestaan door zijn vrouw Roos Goormans, die de geschuurde schijven per fiets afleverde in de fabrieken.

Na de oorlog, toen het werkaanbod en het aantal slijpers alsmaar toenam, kozen zelfs enkele slijpers en andere jonge mensen voor het beroep van

schijvenschuurder. Met de herinneringen van een klad senioren-oud-slijpers heb ik deze bijdrage kunnen maken. De eerste in de rij is Louis Voorspoels, in de volksmond “Louis van Broechem”, omdat hij daar ook woonde. Hij was een onvergetelijke man, sterk als een beer. Hij kon, schijnbaar met sprekend gemak, 10 tot 12 schijven gelijktijdig wegdragen. (Een schijf weegt naargelang van de slijtage 10 tot 15 kg). In de beginperiode van zijn loopbaan kwam hij zwaar beladen op schouders en op fiets enkele keren per week de schijven ophalen en terugbrengen in de Nijlense fabrieken. Toen hij zich een auto kon kopen, werd het werk al wat lichter. Louis, zoeker als hij was, heeft tal van verbeteringen aangebracht aan de manier van schuren en het balanceren van de schijven. Hier volgen nog een aantal van hen die al dan niet gekend waren met naam en of toenaam. Zo kenden wij “de Frederickx”, die zijn atelier had aan het Molenbos. Louis Nauwelaerts en Emiel Lieckens uit Bevel deden hun ronde in de fabrieken in en rond Nijlen. Frans Vervoort (“de Frakke”), zijn zoon Jos (“de kleine Frakke”) en de zoon van Jos, Ludo Vervoort, vormden een familie

van schijvenschuurders. Ook Jefke Vervoort uit de Lindekensbaan in Kessel zat in het beroep. Hij haalde schijven op in Antwerpen en bezocht fabrieken tot in Nederland. Tot de jongere generatie behoorden Emiel Heylen uit de Lege Baan en Marcel Deliën uit de Boerderijstraat. Deze laatste was aanvankelijk slijper, leerde dan het schijvenschuren, bracht later meer dan een verbetering aan het mechanisch schuren aan en was gespecialiseerd in het plaatsen van stofafzuiginstallaties, zowel in de Kempen als in Antwerpen. Alhoewel de meeste schijvenschuurders weinig of niets van het steentje afwisten, is hun beroep toch onafscheidelijk verbonden met de diamantbewerking. Hard labuur was het handmatig schuren, het ophalen en terugbezorgen van de zware schijven in grote slijperijen, vaak langs de trap naar de verdieping of ergens achter in de tuin naar een kleine slijperij. Door de mechanisering van het schuren en de opkomst van de auto werd het beroep heel wat lichter. Toch bleef het een zware kostwinning.

De tijd van toen...

Men moet ze beleefd hebben, de unieke sfeer in de Kempense werk-

plaatsen! Met heimwee denken we eraan terug, want de slijpers hielden van hun vak. We herinneren ons de beslist goede tijden die de Kempense slijpers hebben gekend, maar ook de enorme drama's die zich vaak afspeelden in een onbegrepen strijd om te kunnen overleven in minder welvarende tijden. Een strijd om het behoud die de meeste slijpers hebben verloren, zodat ze noodgedwongen het vak verlieten en elders werk zochten. Toch blijven wij de onbetaalbare vrijheid van de plaatselijke werkgelegenheid onthouden. Hoe levend was ons dorp toen! Maar hierbij denk ik aan het gezegde: “Het enige dat nooit verandert, is dat alles verandert!” Toch kan ik deze bijdrage afsluiten met een hoopgevende vaststelling: ondanks alles blijft het vakmanschap van onze Antwerpse en Kempense diamantbewerkers over de hele wereld gewaardeerd.

Hypoliet Budts.

Graag een woord van dank aan allen die mij met hun getuigenis hebben geholpen bij het schrijven van deze bijdrage.

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
 Hypoliet Budts, 03.481.69.27
 Walter Caethoven, 03.481.85.70
 Hendrik Claes, 03.481.82.58
 Flor Dieltjens, 03.481.70.41
 Herman Engels, 03.481.84.11
 Jef Hermans, 03.411.02.78
 Frans Lens, 03.480.04.81
 Ros. Rymenants, 03.337.56.70
 Jos Thys, 03.411.21.98
 Pol Van Camp, 03.481.74.38
 Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Je kan onze “Poemp” ook op het internet vinden. We beschikken voortaan over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be. En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be.

We ontvangen even graag een gewoon briefje. Dat kan via volgend adres: De Poemp, Zandvekenvelden 12A te 2560 Nijlen. Wie kent er bijvoorbeeld nog oude waterputten met zwik in onze gemeente? Schrijven maar!

Oude herbergen in Kessel

De bekende historicus dr. kanunnik Fl. Prims schreef dat Kessel tijdens de veertiende en vijftiende eeuw de voornaamste bedevaartsplaats van de streek was. Een bedevaartsoord waar veel volk komt, kon niet zonder herbergen. En die waren er in Kessel dan ook!

“De deirmenie” op bezoek in “De Valk”

Een vaste herbergier in de kom van onze dorpen was de meier, een functie vergelijkbaar met die van politiecommissaris. Uit enkele bekende verhalen kan men afleiden dat hij van geen kleintje vervaard mocht zijn. Hij moest zorgen voor orde en rust in het dorp. Zijn gezag zat vooral in zijn harde taal én in zijn vuisten. Daarnaast waren natuurlijk nog andere herbergen waarvan de waarden de bedevaarders en het eigen volk met veel liefde, en vooral eigenbelang, ontvingen en welkom hetten. De oudste namen van herbergen duiken pas omstreeks 1700 op. Voor die tijd werden ze aangeduid met de naam van de herbergier.

In 1699 wordt herberg en afspanning de Valk, schuin tegenover het

gemeentehuis gelegen, vermeld. Juist twee eeuwen later werd ze te koop aangeboden in de Gazet van Lier als een goed groot huis wezende de van ouds bekende estamiet de Oude Valk, met ruime danszaal en aanhoorigheden, hof enz.

In de Franse tijd zal de Valk wel eens Le Faucon genoemd zijn. Op het einde van vorige eeuw, toen de herberg al minstens drie eeuwen oud was, werd ze afgebroken. Jammer, het had mits wat aanpassingen en een opfrisbeurt nu in het midden van het dorp een monument, een dijk van een café kunnen zijn. In de oude dorpskom van Kessel, die maar een paar honderd meter lang was, konden dorstige burgers en bedevaarders in de 18de eeuw zonder veel moeite

van de ene herberg naar de andere laveren.

In een dorpsboek van 1770-1783 staan een aantal herbergen vermeld, waar de dorpsrekeningen uit de doeken en de boeken werden gedaan. Dat gebeurde vroeger meermaals, zeker in onzekere tijden, in de Salvatorkapel van onze kerk. Daar was waarschijnlijk alleen maar (wij)water te krijgen en de aanwezigen zullen liever een goede Caves gedronken hebben. Vandaar wellicht hun uitwijken naar de herbergen. Bedevaarders en eigen volk konden in bovenvermelde periode aan de toegaan hangen in de bovengenoemde den Valck, in ‘t Lief Vrouwken, St Huybrecht, In den Herdt, In Loven (Leuven), den Vijfhoek, Ste Peeter en de Swaen, allemaal gelegen rond de kerk of tussen de kerk en de Molenberg of de Molenhoek. (De benamingen Molenberg en Molenhoek herinneren aan de houten molens die tussen de Dongelstraat of de Kazeerme en de Terlakenweg of de Lange Rechte stond, ongeveer recht over de Stationssteenweg. Hij werd in 1914 vernield. Een voorganger van deze molen draaide hier reeds in de helft van de 13de eeuw.)

Sluitingsuren

Dat herbergbezoek brengt ons bij de sluitingsuren. In Lier was het reeds vanaf de 15de eeuw verboden nog bier te schenken “nader lester cloccken” (na de laatste klokslag). Voor soldaten was men nog strenger: die kregen na acht uur ‘s avonds geen druppel meer te drinken. In 1677 mocht na 10 uur ‘s avonds geen pint meer gedronken worden. In 1699 werd die maatregel versoepeld: van maart tot oktober mocht het tot 11

uur. Sinds 1763 was het verboden te dansen van oktober tot maart. Muziek maken was dan ook nog uit den boze. Theorie en praktijk liggen doorgaans ver uit elkaar. Vooral in de dorpen en de nabijgelegen gehuchten (van Lier) werd er soms gedronken tot in de vroege uurtjes. In 1786 deed schout E. J. van Trier de Meulenberg een aantal razzia's na het sluitingsuur in herbergen van de omliggende dorpen. Hij gebruikte hiervoor een drietal verklikkers, die voor hun verraad één derde van iedere boete opstrekten. De herbergiers kregen zes en de klanten drie gulden boete voor de overtreding. In 1786 stelde men vier overtredingen vast in Kessel; op 4 september werden 17 en op 2 oktober nog eens 7 personen na sluitingsuur gesnapt.

De Franse Revolutie die veel ellende in onze dorpen veroorzaakte, heeft toch ook iets positiefs opgeleverd. Onze dorpen werden niet langer betutteld door de Lierse overheid en mochten bier halen waar het ook maar te vinden was.

18de en 19de eeuwse herbergen in Kessel

Na de reeds bovenvermelde herberg en afspanning de Valk, duiken volgende herbergnamen in de 18de eeuw op; ze zullen dus ouder zijn dan het jaartal dat hier vermeld staat. Van sommige kunnen we de juiste ligging niet aanduiden.

Sinte Peeter (1705).

In den Herdt (1759) iets voorbij het gemeentehuis richting Nijlen, lager gelegen woning met hek op het voetpad.

Sint-Huybrecht (1763), rechtover de kerk aan de Bolbaan, de vroegere naam voor de oude Dorpsstraat.

Kesselkroon (1773), of de Kroon aan het gemeentehuis, begin Sint-Lambertusstraat.

De Kroon (1775), aangeduid als nog liggend op de Bogaertse heide aan de Kroonstraat en de Oude Bevelsesteenweg.

t Lief Vrouwke (1753), bevond zich voor het portaal van de kerk.

In Loven (Leuven) (1768), op de hoek van de Pastoriestraat in het dorp.

De Swaen (1780), later 't Vlaamsch huis rechtover de kerk aan de Bolbaan.

De Vyfhoek (1771) in de buurt van de houten molen op het einde van de oude dorpskom op het kruispunt Stationssteenweg – Kesseldorp.

In 19de-eeuwse Lierse gazetten vonden we enkele herbergen waar verkoopdagen doorgingen, zoals in:

Den Hazewind (1833), rechtover het straatje naar visput Ieder zijn Recht en de vroegere Cinema de Vriendenkring. Later omgebouwd en bekend als zaal Axel.

't Schippershuis bij baas Gillemot (1848), verwoest in 1914, na nieuwbouw café de Vrede, op de hoek van de Gasthuisstraat. Er was ook nog een **Klein Schippershuis** rechtover de kerk. Deze namen herinneren aan de scheepvaart op de Nete.

Oude foto van café De Vrede op de hoek van de Gasthuisstraat.

Het Palinghuis bij baas Heylen-Van Duppen in het dorp (1894).

Belgrade ter plaetse het Goor (1893), of Belgrado aan het kruispunt van de Grote Steenweg met de Grote Puttingbaan.

Herberg den Leeuw bij Gust Keersmaekers (1893)

Den Willekom (1842), de Welkom komt zelfs op twee verschillende locaties voor.

Herberg den Willekom (1842) bij baas Kerselaers in de Plaets, een oude naam voor de dorpskom.

Herberg Dag Jan bij het Goor (1846).

In den Viezen Jongman (1843).

Herberg de Slagbijl bij Gust Ruyts (1894), aan het pleintje op Kessel-Statie.

Herberg op Suikertoorn genaamd **den Menne** (1847), op het pleintje van Kessel-Statie. De benaming Suikertoren sloeg eveneens op de omgeving en werd vermeld als gehucht-naam. Na het bouwen van het station werd deze zoete naam verdrongen door de benaming Kessel-Statie. Zou Suikertoren niet mooier geweest zijn dan Kessel-Statie?

In de 19de eeuw waren er aan de Hogebaan, nu Lindekensbaan en Torennenstraat - een bewijs dat er toen dwars door de heide nogal wat 'voetgangersverkeer' was - een drietal herbergen: **'t Stronkenhuis, de Grote Pint, de Lindekens**, vermeld omstreeks 1850.

Tijdens de tweede helft van de 19de eeuw schoten de cafeetjes als paddestoelen uit de grond. Een groot aantal ervan - een veertigtal - staan vermeld op een lijnrichtingsplan van de provinciebaan Lier- Herentals opgemaakt in 1913. (Zie hiervoor Poemp 52). De juiste ligging staat er eveneens op aangeduid. Maar ook elders, verspreid over het hele dorp, stonden cafeetjes, zelfs tot in de Kesselse heide.

Omstreeks 1970 noteerde veldwachter "René van de Mus" (René Mariën) tientallen namen van cafés. Lode Van Regenmortel localiseerde er een groot deel van. Toegegeven, sommige veranderden al wel eens van naam, wanneer er een andere cafébaas zijn intrek nam. Het groot aantal bewijst dat Kessel een heel levendig dorp was. Wat zouden de vorige generaties Kesselaars dorst lijden, mochten ze nu kunnen terugkomen! Nu maar hopen dat de enkele cafés die er nog zijn niet te vlug hun deuren zullen sluiten: een dorp zonder cafés is helemaal geen dorp meer.

Frans Lens.

Carolientje Peeters goed op weg naar 104 jaar jong!

Carolina Ludovica, dochter van Stinus (Augustinus) van den Do (Judocus) Peeters en Virginia De Schutter, is te Nijlen in de Breugelhoeve aan de vroegere Katerstraat geboren op 25 november 1905. De Breugelhoeve was toen eigendom van gravin Van der Straeten van Gestel.

Carolientje wordt kinderoppas.

Zeer jong moest Carolientje, als 4de van de 10 overgebleven kinderen (moeder was zwanger geweest van 13 kinderen), hard meewerken in het huishouden. En zo gebeurde het meermaals dat ze te laat in de school aangelopen kwam. Maar de zuster, die op de hoogte was van de toestand thuis, bleef wachten met lesgeven tot Carolientje gearriveerd was.

Op 13-jarige leeftijd bracht vader Stinus haar naar Antwerpen, waar ze ging werken als kindermisje bij de familie Frateur-Van Duin op het Kipdorp. Zij moest de baby wassen, aankleden, eten geven en ook met hen gaan wandelen met de koets (kinderwagen). Als het kindje sliep, breidde ze kleedjes voor hem en deed ook nog ander handwerk. Vader kwam alle weken met de trein op bezoek en bracht dan boter en eieren mee voor haar werkgevers. Elke maand mocht ze naar huis, op vakantie! De baby werd dan ergens anders ondergebracht. Vermoedelijk heeft Carolientje tijdens haar verblijf in de "Koekenstad" zo mooi leren praten; geen "Antwaarps", maar algemeen Nederlands. Wat ze nu nog steeds doet! Als het kind groot was en naar het pensionaat moest, keerde Carolientje terug naar Nijlen. Nadien ging ze werken als dienstmeisje bij de familie Dubois in de Zwijgerstraat te Antwerpen-Zuid.

De schoonste jongen, de beste danser en de beste prater.

In dancing Rubens op de Keyserlei te Antwerpen maakte ze kennis met haar toekomstige man Cyriel van Halme geboren op 29 juni 1906 te

Carolina Peeters, op weg naar 104 jaar...

Oedelem, West-Vlaanderen. Carolientje, die kiezen moest tussen haar twee favorieten, koos resoluut voor de schoonste jongen, de beste danser, de beste prater. En dat was Cyriel. Deze was naar Antwerpen gekomen om te gaan varen, maar hij zag het mooie Carolientje en was op slag verkocht. Ze huwden in 1929 te Antwerpen (Ze trouwden uit bij Mevrouw Dubois, haar werkgeefster) en namen later hun intrek in een appartement te Schoten, waar Cyriel werk had gevonden als vrachtvoerder bij een kolenhandelaar. In 1930 werd hun dochter Clarisse geboren te Schoten. En tien maand en drie weken later zoon Gustaaf te Deurne, waarheen ze ondertussen verhuisd waren.

Ik zal u in uw oude dagen brengen wat u in uw jonge jaren gemist hebt.

Na twee bevallingen zo snel op elkaar was Carolientje erg verzwakt en kwam onder doktershanden. Die constateerden een tekort aan

"alle" vitaminen bij haar en startten de behandeling. Ze kreeg inspuitingen toegediend en moest veel vitaminen innemen. Maar ze werd nog zieker en slapper. Tientallen dokters werden geraadpleegd, waar ze wekelijks per taxi naartoe werd gebracht. Na twee jaren behandeling, zonder enige verbetering, werd vader Cyriel radeloos en wist zich geen uitweg meer. Ook hun apotheker kreeg argwaan en zei: "Er is te veel arseniek in al die medicijnen die uw vrouwtje neemt, u moet wegblijven bij die dokters, anders gaat ze dood."

Uiteindelijk kwamen ze terecht bij geneesheer-specialist Dallaert op de Italiëlei. Ook diens diagnose luidde: "Tekort aan vitaminen." Probleem was dat in die tijd de juiste werking en dosering van vitaminen door sommige dokters niet zo goed begrepen werd en het kleine frêle Carolientje altijd vitaminen voorgeschreven had gekregen voor een persoon van 100 kg. Dokter Dallaert wist wel hoe het moest en schreef lagere dosissen vitaminen voor en daarbij medicijnen. En Carolientje genas!

De gevleugelde woorden: "Ik zal u in uw oude dagen brengen wat u in uw jonge jaren gemist hebt" die dokter Dallaert toen uitsprak, werden bewaarheid, gezien de hoge leeftijd die Carolientje tot op heden in nog goede gezondheid bereikt heeft.

Terug in Nijlen!

De 7de februari 1964 overleed haar echtgenoot Cyriel ten gevolge van motorongeval. En zeven maanden later verhuisde ze met zoon Gustaaf terug naar Nijlen. Er werd een oude boerderij, die van Net van de Mage-re, gekocht op de Bouwelsesteenweg. Deze boerderij werd afgebroken en vervangen door een nieuwe woning. Carolientje hielp ijverig stenen kuisen voor de wederopbouw van het huis

waar ze nu nog steeds woont met Gustaaf.

Vanaf 1970 ondernam ze samen met haar zoon verschillende reizen naar Spanje, Tenerife en Marokko (Daar nam ze klederen mee naartoe voor de arme mensen in de bergen). Soms gingen ze wel voor enkele maanden. Ze deden dat per auto. Een Peugeot die door Gustaaf was omgebouwd, zodat ze erin konden overnachten. Carolientje, die van de zon hield, maakte daar lange wandelingen in de bossen. In 2003 kwam daar een "voorlopig" einde aan. Momenteel spreekt ze soms nog van weer op reis te gaan. Niet opgeven, Carolientje! Op 15 januari 2005 vernielde een erge brand grotendeels hun huis. Carolientje, haar haren hadden al vuur gevat, werd toen op het nippertje gered. Datzelfde jaar werd ze 100 en beleefde de tragedie van haar leven. Haar dochter Clarisse overleed toen op 75-jarige leeftijd. Nu heeft ze nog alleen haar zoon Gustaaf en haar kleinzoon Luc Kooyman, de in 1966 geboren zoon van Clarisse. Carolientje vindt het aangenaam om oud te worden. Ze spreekt nog steeds

met veel respect over haar ouders en vertelt ons dat ze werden grootgebracht als rijkemensenkinderen. Ze maakt nog steeds handwerk en is nog heel gezond, waarvoor ze ons Heer bedankt. Alhoewel ze toch denkt dat God een beetje verkeerd op haar heeft neergekeken, omdat haar gehoor het laat afweten. Ze zou toch nog zo graag meepraten met de familie en vrienden die haar komen bezoeken. Niet kunnen meepraten betekent een ramp voor haar. Carolientje kan haar 78-jarige zoon Gustaaf, die al gans zijn leven bij haar woont en goed voor haar zorgt, niet missen. Mocht hij voor haar overlijden, dan zal ze niet meer eten of drinken en tot de Schepper bidden om ook haar te komen halen.

Houd hart en voeten warm, vul matig uwen darm (ook met vitamintjes)

Als we Carolientje vragen wat ze gedaan heeft om zo'n hoge leeftijd te bereiken, geeft ze als antwoord: "Altijd doen wat gedaan moest worden. Matig eten, geen vlees, maar wel vitaminen, vooral de vitaminen

B die het vlees vervangen." Om de waarheid geen geweld aan te doen, moeten we er wel bijvertellen dat ze af en toe een glaasje wijn of Martini lust. "Da's gezond," beweert ze.

Carolientje maakte de twee wereldoorlogen mee. Ze bleef niet van gezondheidsproblemen gespaard, verloor vroeg haar man Cyriel, en op zeer hoge leeftijd ook nog haar dochter Clarisse. Ondanks dat alles blijft ze als een dankbaar en gelukkig vrouwtje verder leven.

Van ganser harte wensen we dat haar bede aan God betreffende haar hoorprobleem spoedig ingewilligd wordt, zodat zij als we haar binnen een aantal jaren komen interviewen voor een speciale Poempuitgave, wanneer ze de oudste vrouw van België zal zijn, weer goed kan meepraten met ons tezamen met zoon Gustaaf. Nijlen, 7 maart 2009.

Jos Thys en Walter Caethoven.

Speciale dank aan Angèle Bertels voor de medewerking en de foto.

Met muziek door 't leven...

In memoriam Herman Cools

Herman Cools werd geboren te Nijlen in 1926 en overleed op 21 december 2008 in het Heilig-Hartziekenhuis te Lier. Het bericht heeft ons nog verrast, ook al wisten we dat hij al enkele jaren leed aan de ziekte van Parkinson.

Herman was de zoon van gemeentesecretaris Fons Cools. Het zal dus niemand verwonderen dat hij na zijn humaniorastudies aan het college van Herentals samen met de latere gemeentesecretaris Willy Van Tendeloo bestuursleergangen volgde en ontvanger werd bij het gemeentebeheer van Nijlen. In zijn jonge jaren was hij lid van de Rodenbachbond, in Nijlen kortweg "Studentenbond" geheten.

Als overtuigd flamingant speelde Herman een belangrijke rol in de Nijlense Volksunie. Toch was muziek het "leitmotiv" in zijn leven. Zo

was hij onder meer lid van Symfonie David, de muziekvereniging van het Nijlense Davidsfonds, en koorleider van het Pauluskoor.

Wie Herman gekend heeft, kan hem zich moeilijk anders voorstellen dan met een brede lach. Vele lezers zullen zich wellicht nog herinneren hoe hij in 1991 met het "hertogelijke" Harbalarifa (waarvan Herman voorzitter was) op vraag van De Poemp en de CMBV optrad in de Gildenzaal. In dat Harbalarifa kon Herman een halve eeuw ten volle zijn hart ophalen. Zowel het muzikale als het schalkse, pallieteriaanse, kwamen aan bod in het dubbele mannenkwartet. Denk maar aan opvoeringen als "Mögemissingen" en "Folliekes", kleinkunst van de bovenste plank. Herman en Harbalarifa waren er ook met groot succes bij toen onze gemeente in 1989 - 1990 op mijn

initiatief ging verbroederen met het Vlaamse Voeren.

Herman ging als een waar levensgenieter met muziek door het leven. Zijn laatste jaren waren helaas meer dan eens een beproeving, waaraan

hij koppig niet wilde toegeven. Toen ik hem, nauwelijks een jaar geleden, zijn "Poemp" ging brengen, zat hij zowaar nog achter de piano. Zijn aanbod om een paar gedichten voor ons tijdschrift te schrijven, heeft hij niet meer kunnen waar maken. Wij

zullen hem ons blijven herinneren als de schalkse, dienstvaardige man die onbetwistbaar een grote bijdrage leverde aan het Nijlense culturele leven. Aan zijn echtgenote Rachel Van Tendeloo en de kinderen onze oprechte deelneming.

Walter Caethoven.

70 jaar koster-orgelist in Nijlen...

In memoriam Alfons Seliaerts

Geen Nijlenaar die Alfons Seliaerts niet kent. Zeventig jaar lang was hij immers de trouwe en toegewijde koster van de St.-Willibrorduskerk. Iedereen kende "de keuster" dan ook als een minzaam, vriendelijk man. Ja, de meesten onder ons hebben gewoon geen andere Nijlense koster gekend. Op 17 februari 2009 is hij thuis in familiekring zachtjes ingeslapen, zo vertelt ons zijn eenvoudige doodsprentje.

Fons werd te Ranst geboren op 23 juni 1914. Hij was dus goed op weg om 95 jaar te worden. Hij studeerde aan het college te Lier en voltooide met grote onderscheiding een muzikale opleiding aan het Lemmensinstituut te Mechelen. Kort voor van WO II, in 1938, benoemde kardinaal Van Roey hem tot koster-orgelist te Nijlen. Tijdens de oorlog woonde hij in het Nijlense rusthuis. Met de Zusters van Berlaar en de Zusters van St.-Calasanz onderhield hij heel

zijn loopbaan de beste relaties. In 1946 huwde hij met Maria Dierckx. Samen kregen zij drie jongens en twee meisjes. Het jonge gezin verbleef tot 1949 bij de familie Nelissen in de Gemeentestraat. Dan werd de woning in de Kapellebaan 1 (nu 3) in gebruik genomen. Daar zou Fons tot het einde van zijn dagen wonen. In 1964 overleed zijn eerste echtgenote en hij hertrouwde in 1968 met Yvonne De Cuyper.

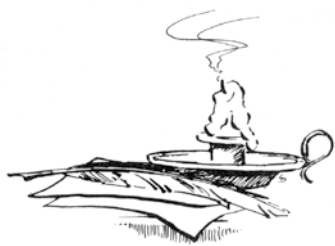
Alfons leidde een erg actief leven. Zijn dagtaak startte voor zes uur met de voorbereiding van de ochtendmissen. Na het ontbijt reed hij naar Broechem, waar hij klerk was bij notaris De Belser (vanaf 1946) en notaris Van Kerkhoven (vanaf 1973). Voor het middagmaal maakte Fons even de overtocht naar Nijlen. Maar om 14 uur was hij weer present op het notariskantoor en bleef er tot ongeveer 19 uur. Fons deed zijn werk met toewijding en zeer nauwkeurig.

Geen wonder dat veel klanten aan de telefoon gewoon "de keuster" vroegen om hun zaak te bespreken...

Fons is klerk geweest tot zijn 80ste, zij het in de laatste jaren deeltijds. Als koster-orgelist van St.-Willibrordus hield hij het tot februari 2008 vol. Toen was de klim naar het doksaal werkelijk te zwaar geworden voor hem. Als orgelist was hij trouwens ook 30 jaar actief te Kessel-Station, en 25 jaar te Berlaar-Station. Hij bespeelde ook een hele tijd het orgel "op de nief parochie".

Wat moet Alfons Seliaerts tijdens zijn 70 jaar kosterschap niet allemaal beleefd hebben in onze gemeente! Met hem is weer een stuk van ons dorpsgeheugen gegaan. Maar we zullen hem blijven gedenken als een vriendelijk en correct man, een man met de klassieke vorming "van voor den oorlog"! Aan Yvonne en de kinderen biedt De Poemp nogmaals haar welgemeende deelneming.

Walter Caethoven.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Frans Lens, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel, Rudy Van Nunen

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

© 2009 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen : Stort 7 Euro op rekening 853-8126108-62 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ ZESTIENDE
REEKS □ NR. 61 □ VOORJAAR 2009 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN